

19. yüzyıldan 21. yüzyıla mafya ne kadar değişti?

İtalyan siyaset bilimci, gazeteci ve bürokrat Gaetano Mosca'nın 'Mafya Nedir?: 19. Yüzyıl Sonu İtalya'sından Sosyolojik Bir Analiz' başlıklı kitabı Metropolis Yayıncılık'tan çıktı. 1900 yılında yayınlanan ve bugüne kadar mafya üzerine yazılmış en önemli eserlerden biri olarak kabul edilen kitaba Barış Çaylı Messina kapsamlı bir sunuş yazısı yazdı. Doktorasını İtalya'da Camerino Üniversitesi'nde İtalyan sivil toplum örgütlerinin mafyayla mücadelesi üzerine yapan Barış Çaylı Messina ile İtalya'da ve Türkiye'de mafya benzeri oluşumları konuştuk.

FERDA BALANCAR /ferda@agos.com.tr

İtalya'da mafyanın geçirdiği tarihsel süreçle Türkiye'de mafyanın geçirdiği tarihsel sürece baktığımızda benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

İtalya'da mafyanın doğuşu, ülkede sosyal ve politik açıdan büyük değişimlerin gerçekleştiği 1861 yılı ve sonrasına dayanmaktadır. Güney İtalya'da mevcut olan İki Sicilya Krallığı'nın yıkımı Fransız devrimi ile Avrupa'da popüler hale gelen milliyetçilik akımından etkilenmiş ve İtalyan milliyetçisi Garibaldi önderliğinde Sicilya işgal edilmiştir. İtalya'nın birleşimi sancılı bir sosyal ve politik süreci de beraberinde getirmiştir. Merkezi hükümet sosyal adaleti ülke genelinde sağlamak yerine kendi politik otoritesinin sağlamlaştırılmayı tercih etmiş ve yerel güç otoriteleriyle ortaklık kurma yoluna gitmiştir. İtalya'da mafyanın doğuşu 1860-70'lere denk gelmektedir. Büyük toprak sahipleri yeni rejimde el değiştirmiş ve yeni kurulan idari sınıfa yakın yöneticiler yerel ekonomide etkin güç haline gelmiştir. Güçlü ekonomik sınıfın büyük toprakları koruması da ancak kendi otoritesini, büyük çiftlikleri ve yerel idareyi meşrulaştıracak resmi olmayan bir kolluk gereksinimi doğurmuştur. Resmi kolluk görevlilerinin etkisizliğiyle beraber mafya grupları özellikle Sicilya'da yeşermeye başlamış ve politik sınıfla ekonomik sınıf arasında aracı bir kurum haline gelmiştir. Mafyanın varlığından en çok zararı ise toplumun büyük kesimini oluşturan köylüler görmüş ve birçoğu Kuzey ve Güney Amerika'ya göç etmek zorunda kalmıştır. Göç etmeyen köylüler ise toprak reformu için savaşıyor, kolektif örgütlenmeye gitmişler fakat hem mafya hem de merkezi hükümet tarafından bu örgütlenmeler bastırılmıştır.

İtalya'da mafyanın doğuşuna baktığımız zaman öne çıkan ana

etkenin politik sınıfın sosyal adaleti temel alan politika geliştirememesi ve kendi rejimini güçlendirmek amacıyla yasadışı örgütlere göz yumması olduğunu görüyoruz. Her ne kadar 1930'larda faşizmin gelişi ile mafya ile mücadele edilmiş olsa dahi bu mücadele sosyal adaleti sağlamak adına değil, faşizme karşı etkin bir otorite istenmediği içindi. Bu da mafyanın İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar yeraltında faaliyet gösteren bir yapıya bürünmesine neden oldu.

Sosyal oluşumların, özellikle mafya gibi kriminal olup aynı zamanda gündelik ve politik hayatta etkili olan bir gücün ortaya çıktığı koşullara göre farklılıklar göstermesi kaçınılmazdır. Türkiye eksenine baktığımız zaman bu farklılıklar öne çıkmaktadır.

"Mafya gücünü topluma zorla benimsettiği suskunluk kültüründen alıyor. Yerel gazeteciler bu açıdan büyük tehdit altında. Bugün İtalya'da onlarca gazeteci 24 saat polis tarafından korunuyor."

Sicilya'nın batısında tarım ekonomisine dayalı bir ortamda oluşan mafya yapısı hem büyük toprak sahipleri için koruma görevi üstlenirken köylü üzerinde iş emeğinden yararlanılan bir yapı olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de ise mafyanın doğuşu kırsal kesimden ziyade kentsel ekonomide kendini daha çok göstermektedir. Türkiye'de kırsal alanda politik boşluğun var olduğunu söyleyemeyiz. Bunun dışında, mafyanın özellikle şehirleşme sürecinde ortaya çıkması da daha çok 'kâr getiren' sektörün Türkiye'de bu alanda olmasıdır. Çarpık kentleşme ve yolsuzluk ile beraber 1960'lar organik bir rol oynamış ve özellikle İtalyan, Rus ve Latin Amerika'daki mafya örgütleri ile temas halinde olmuştur. Her ne kadar bunlar farklılıklar olarak önce çıksa İtalyan ve Türkiye mafyasındaki ana benzerliğin 'parayı ve gücü takip et' prensibinden yola çıktığı açıktır.

Gaetano Mosca, mafya üyelerini herhangi bir suç örgütü üyelerinden ayıran temel özelliğin özgün bir etik anlayışa sahip olmaları olduğunu belirtiyor. Mosca, bunuyüzyıl-

"Önümüzdeki dönemde Sedat Peker benzeri kişilerin sosyal medyaya başvurmaları mümkün zira bunun ne kadar etkili bir yöntem olduğu görüldü."

dan uzun bir süre önce yazmış. Günümüzde bu konuyu çalışan bir akademisyen olarak, böyle bir ayart edici özellikten hâlâ söz edebiliyor musunuz?

Mosca'nın tespiti çok yerinde bir tespit. Mosca kitabı yazdığında 1890'ların Sicilya'sında ufak bir köy ya da kasabada otoritesini sağlamlaştırmak için mafyanın belirli kültürel kodları takip etmesi gerekiyordu. Kadınlar ve çocuklar bu yıllarda hedef alınmazdı. Her ne kadar bu prensipler hızla 1920'lerden sonra hızla terk edilmiş olsa dahi... Bu, mafyanın göreceli olarak yerel halkın gözünde nispeten daha yaklaşılabılır bir otorite olarak tanınmasına neden oluyordu. Bunun dışında mafya örgütleri adaletsizliğin giderilmesinde de etkin rol oynuyordu. Mesela, bir tecavüz olayı yaşandığında, resmi kolluk gücü olan polise değil de mafyaya gitmek sorunun etkin şekilde çözülmesiyle ve suçu işleyen de hızlı bir şekilde cezalandırılmasıyla son bulabiliyordu. Buna ek olarak, mafyanın örgütsel yapı olarak birbirlerine sıkıca bağlı olmasını sağlayan ritüeller de 1870'lerin sonundan itibaren düzenlendi. Bu ritüeller kapsamında kuru kafa taşı ve bıçak bir masa ortasına çizilir. Bıçak yardımıyla dudaktan alınan çok az kan çizilen kafatası üzerine aktılır ve mafya örgütü üzerine kardeşlik yemini edilirdi. Bu yemin törenleri her ne kadar zamanla değişmiş olsa da mafyaya katılmada bir yemin ritüeli günümüzde dahi vardır. Fakat, günümüzdeki mafya örgütleri İtalya için kurulduğu zamandan çok farklılaştı. Artık uyuşturucu kaçaklığından gelen gelir sayesinde

mafya yerel otoriteden ziyade bir suç örgütüne dönüştü.

İtalya'da Sicilya adasında sivil toplum örgütlerinin mafyaya karşı mücadelesini anlatan bir kitap projesi üzerine çalışıyor musunuz. Türkiye'de mafya tipi örgütlere karşı mücadele eden sivil toplum örgütlerine ve bağımsız medya kuruluşlarına neler tavsiye edersiniz? Doktora çalışmamın da devamı olan bu etnografik çalışmaya yaklaşık 12 yıldır devam ediyorum. İtalya'da yerel halkın, gazetecilerin, öğretmenlerin, öğrencilerin kısıcası devlet dışı sivil güçlerin mafyaya karşı direnişi üzerinde çalışıyorum. Yıllar içerisinde edindiğim büyük bir data var ve ana hatlarıyla söylemem gerekirse, mafyaya karşı mücadele sadece mafyanın ortadan kaldırılması amaçlı bir mücadele değil çünkü mafyaya karşı mücadele aynı zamanda bu insanlar için farklı bir ülkeye kavuşma umudu. Bu yüzden, bu insanların mücadelesi ülkede kurumsallaşmış bir adalet anlayışını ve kültürünü sağlamlaştırarak ve şeffaf yönetim anlayışını hakim kılmaktan geçiyor. Ne yazık ki bu mücadelenin toplumsal bir hareket olarak ortaya çıkması çok uzun yıllar aldı. 1900'lerden başlayarak mafyaya karşı direnen bir çok birey öldürüldü. En son 1992'de mafya dosyasını irdeleyen ve politik bağlantıları da bulan Giovanni Falcone ve Paolo Borsellino adlı iki savcı mafya ve derin devlet işbirliği ile öldürüldü. Bu cinayette birlikte sivil toplum örgütleri, mafya ile mücadelenin yukarıdan aşağı değil aşağıdan yukarıya gelişen bir toplumsal hareketle gerçekleşmesi gerektiğini vurguladılar. Bununla beraber bir çok proje geliştirildi. Bu konuda özellikle gazetecilere çok büyük rol düşmektedir. Öldürülen iki savcı da mafyanın radyoda, televizyonda, sokakta

konuşulması gerektiğini vurguluyorlardı. Çünkü mafya gücünü topluma zorla benimsettiği suskunluk kültüründen alıyor. Ne yazık ki özellikle mafya ile ilgili haber yapmak isteyen yerel gazeteciler bu açıdan büyük tehdit altındadır ve bugün İtalya'da onlarca gazeteci 24 saat polis tarafından korunmaktadır.

Mafya örgütleri ile mücadelede ne yazık ki sivil toplum örgütleri İtalya dışındaki ülkelerde çok etkin değiller. Meksika ve Kolombiya gibi ülkelerde bu tür sivil toplum örgütleri olsa da İtalya'daki kadar etkin değiller. Tabii bunda İtalya'nın yüz yılı aşkın bir süredir ödediği büyük bedellerin de etkisi var.

Türkiye'ye baktığımızda ise mafya örgütleri otopark işgalinden, imarlaşma alanlarına, yerel ekonomiden, kayıtdışı ekonomiye kadar çok geniş bir yelpazede faaliyet göstermektedir. Öte yandan mafya ile mücadelede etkin bir sivil toplum hassasiyetinden söz edemeyiz. Sadece bazı gazetecilerin bu konuda duyarlı olduğunu gözlemliyoruz. Özellikle 1996'daki Susurluk kazası ile beraber, mafya örgütlerinin kamuoyu tarafından bilinmesinde gazeteciliğin ne kadar önemli olduğu ortaya çıktı. Gazetecilik, özgür bir ortamda halkı bilgilendirmek için yapılırsa mafyaya karşı mücadelede çok etkili bir rol oynayabilir.

Sedat Peker'in son dönemdeki çıkışlarını nasıl yorumluyorsunuz? İtalya'da ya da başka ülkelerde günümüzde ya da geçmişte benzer çıkışlar yaşandı mı? Peker'in bu çıkışının gelecekteki sonuçları ne olabilir?

Sedat Peker'in çıkışı bize aslında mafya ile siyasetçi arasındaki ilişkinin temellerini gösteriyor. Özellikle Sedat Peker'in daha önceki iktidar politikalarını öven demeçlerini hatırlarsak, bu çıkar ilişkisi zarar görünce daha önce başkalarının da yaptığı gibi elindeki kozları bir bir meydana sürdüğünü görüyoruz. Bu paylaşılan bilgilerin ne kadar doğru veya yanlış bu ayrı bir tartışma ve araştırma konusu. Yine de sadece Sedat Peker'in açıklamalarının kamuoyundaki etkisine bakarsak, siyasetçilere ve yargıya olan güven kaybını derinleştirmiştir. Sedat Peker'in videoları ve attığı twitler bize sosyal medyanın gücünü de bir kez daha gösterdi. Öte yandan Sedat Peker'in konumundaki kişiler medya aracılığıyla görüntü vermeyi tercih etmezler. Peker'in videoları en azından bazı gemileri yakmaya karar verdiğini gösteriyor. Önümüzdeki dönemde ülke dışına kaçan ve intikam almak isteyen Sedat Peker benzeri kişilerin de sosyal medyaya başvurmaları mümkün zira bunun ne kadar etkili bir yöntem olduğu görülmüş oldu.